

rý znie *Na čom pracujú, o čom diskutujú filozofi*, adekvátne zodpovedá obsahu knihy. Autori si nenárokujú na všeobecnú a nemennú platnosť svojich výrokov, ale konštruktívne polemizujú o nových aspektoch vzťahu morálky a vedy. Spoločne prichádzajú k závažnému faktu, že vzťah vedy a mravnosti nemožno riešiť jednoduchou voľbou jednej z alternatív: alebo jednota a analógia alebo zásadný rozdiel a neuznanie súvislostí. Aj keď sú veda a morálka v istom zmysle rozličné veci, vzájomne sa prepletajú. Vo vedeckej činnosti pôsobia zákony morálky [aj

vedci sú ľudia] a mravnosť ako objekt skúmania podlieha všetkým zákonom, ktorým podlieha predmet vedeckej analýzy.

Ak sa dnes aktualizujú diskusie o vzťahu vedy, techniky a mravnosti, ukazuje sa veľké nebezpečenstvo zneužitia vedeckých poznatkov proti človeku, a to či už vojenskou cestou (atómová, neutrónová bomba) alebo ekonomickou cestou (devastácia životného prostredia); že je nevyhnutné, aby sa veda a morálka v záujme blaha ľudstva uberali spoločnou cestou.

Barbora Hlavová

POLSKÝ FILOZOF O PROBLÉMOCH OSOBNOSTI

S. JEDYNAK: *Z zagadnień osobowości*. Warszawa 1977, 120 s.

Na príklade najvýznamnejších marxistických mysliteľov pokúša sa ukázať poľský filozof Stanisław Jedynek, autor knihy *K otázkam osobnosti*, do akej veľkej miery boli klasici marxizmu-leninizmu — podobne ako predtým ich predchodcovia a neskôr nositelia ich myšlienkového odkazu — zaujať problematiku človeka a najmä otázkami osobnosti. Podľa autora klasici marxizmu „prvú vysvetlili podstatu a najpodstatnejšie vlastnosti rozvoja ľudskej osobnosti“ (s. 3) a ich teórii človeka venuje Stanisław Jedynek aj v historickej časti svojej knihy najviac miesta.

V prvej časti práce, ktorá má názov *Osobnosť človeka v predmarxistickom myslení*, rozoberá autor na pomerne rozsiahlej ploche názory gréckych a rímskych antických filozofov na človeka. Vysvetľuje filozofiu človeka u Sokrata, Platóna, Aristotela, Epikura, epikurejcov, gréckych a najmä rímskych stoikov Epikteta a Marca Aurelia. Čiastočne prekvapuje to, že o jednom z hlavných predstaviteľov antic-

kej filozofie človeka Senecovi je v knihe iba celkom krátka zmienka a taktiež to, že S. Jedynek — autor knihy *Etika starovekého Východu* — nezahrnul do recenzovanej práce ani krátku informáciu o názoroch na človeka a ľudskú osobnosť, pertraktovaných v ázijských filozofických koncepciách.

V rámci výkladu feudálnej koncepcie ľudskej osobnosti sa spomína Aurelius Augustinus, Tomáš Akvinský a Duns Scotus. V tretej časti rozboru predmarxistických názorov na človeka, ktorá má názov *Kapitalizmus a problém osobnosti človeka*, vychádza autor z renesančnej filozofie a končí kriticky zameraným výkladom základných princípov existencialistickej filozofie.

V prvých kapitolách si autor kladie za cieľ v skratke (vzhľadom na pomerne malý rozsah knihy — 120 strán) podať prehľad podľa jeho názoru najvýznamnejších filozofických koncepcií človeka a ľudskej osobnosti od antiky po súčasnosť. Pokúša sa dokázať, že v diskusiách na tému podstaty člove-

ka, ľudstva, zmyslu a cieľa života, hodnôt, ktoré človek realizuje, resp. má realizovať, „počas stáročí dominovali rôzne tendencie, ktoré boli závislé od ekonomicko-spoločenských podmienok života ľudí“. (s. 7) Správne však v tejto historickej časti konštatuje, že by bolo veľmi ťažké obhajovať názor o akomsi jednoliatom predmete filozofie človeka počas celého vývinu filozofického myslenia.

V rámci výkladu predmarxistických teórií osobnosti je pomerne slabo rozpracovaná časť, ktorá sa týka renesančných a novovekých názorov na človeka a ľudskú osobnosť. S. Jedynak si tento nedostatok uvedomuje a zdôvodňuje ho tým, že o renesančnej a novovekej filozofii vyšlo v Poľsku viacero rozsiahlych, fundovaných monografií (napr. práce B. Suchodolského). Takéto vysvetľovanie môže byť azda akceptovateľné pre poľského čitateľa, no prirodzene v nijakom prípade neprispieva k dokonalosti a celistvosti práce.

Historická časť práce končí kapitolou nazvanou *Marxistická filozofia človeka*. Autor v nej analyzuje na rozsiahlej ploche názory K. Marxa, F. Engelsa, V. I. Lenina, ako aj ďalších marxistov na človeka, spoločnosť a ľudskú osobnosť. Tieto názory stavia predovšetkým do protikladu voči objektívnoidealistickým koncepciám človeka a na príkladoch z diel klasikov marxizmu-leninizmu výstižne dokazuje, že marxistický pohľad na problém človeka nie je zlučiteľný s uznávaním akýchkoľvek faktorov, ktoré stoja nad človekom a ktoré si ho podriaďujú. „Nemôže byť v súlade s heslami kultu utrpenia, pokory, podriadenosti a pasivity.“ (s. 88)

Na druhej strane marxistická teória človeka stojí podľa autora aj v protiklade k subjektívnoidealistickým filozofiám, ktoré sú v kapitalistických krajinách také populárne: Marxizmus

„spája realizáciu úloh, ktoré stoja pred človekom, nie predovšetkým so zmenami v oblasti vedomia, ale hlavne so zmenami spoločenskej skutočnosti, aby priaznivá spoločenská klíma umožnila ľuďom realizovať právo na všestranný rozvoj ľudských schopností, právo na tvorivú slobodu, právo na šťastie. Predovšetkým na tom spočíva vecný, reálny humanizmus marxizmu“. (s. 89)

Významným prínosom marxizmu do vývinu názorov na človeka bolo pochopenie človeka ako konkrétnej živej bytosti, ktorá sa nachádza v istej skutočnosti, pretvára túto skutočnosť a sama sa mení prostredníctvom zmenej skutočnosti. S. Jedynak v tejto súvislosti zdôrazňuje, že „vedomie i konanie každého človeka, každého ľudského individua záleží od miesta i úlohy, ktorú zaujíma v spoločenskom systéme výroby, od formy jeho aktivity v spoločenskom živote, od príslušnosti k tej či onej triede“. (s. 89) Autor správne charakterizuje teóriu človeka v marxistickej filozofii, keď tvrdí, že marxizmus chápe človeka ako tvorivú bytosť, ktorá mení spoločenský poriadok, zastaralé výrobné vzťahy. Ďalej autor analyzuje niektoré otázky dialektiky vzťahu individua a kolektívu, jednotlivca a spoločenskej triedy, ku ktorej patrí. Vysvetľuje a zdôvodňuje taktiež marxisticko-leninskú koncepciu tvorivého človeka, ktorú pokladá za autentický humanizmus.

Z metodologického hľadiska by sa mohlo autorovi právom vyčítať, že nedostatočne rozlišuje problémy, ktoré patria do oblasti etiky od problémov týkajúcich sa sociálnopsychologických základov osobnosti. Aj keď medzi nimi nemožno viesť celkom ostrú hranicu, nazdávam sa, že aspoň ich pracovné rozlíšenie by bolo pre prácu užitočné. Podobne by knihe prospelo zreteľnejšie vyznačenie súvislosti medzi teóriou osobnosti a historickým materializ-

mom, ako aj určenie miesta marxistickej teórie človeka v rámci historického ho materializmu.

Posledná časť knihy má názov *Osobnosť človeka v spoločnosti budúcej socializmu*. Na viacerých konkrétnych príkladoch predovšetkým z budovania socialistickej spoločnosti v Poľskej ľudovej republike poukazuje Stanisław Jedynak na možnosti aplikácie jednotlivých princípov marxisticko-leninskej teórie ľudskej osobnosti na konkrétne javy v živote ľudí tejto spoločnosti. Zdôrazňuje okrem iného napr. závislosť medzi aktívnou účasťou človeka na tvorbe kultúrnych hodnôt a rozvojom jeho osobnosti. S tým v neposlednom rade súvisí podľa autora aktívna zaangažovanosť jednotlivca na správe

krajiny, ako aj vlastenectvo a proletársky internacionalizmus.

Stanisław Jedynak si uvedomuje, že text jeho knihy nevyčerpá všetky možnosti odpovedať z pozícií marxizmu na problémy osobnosti v rozvinutej socialistickej spoločnosti. Považuje svoju prácu skôr za náčrt niektorých otázok, ktoré s týmto okruhom problémov súvisia, ako za úplné a komplexné vyriešenie zložitej problematiky osobnosti. Z tohto hľadiska možno prácu aj napriek drobným výhradám hodnotiť pozitívne ako inšpirujúci prínos do marxistickej teórie osobnosti a — z hľadiska autorových tvorivých ambícií — ako vhodný úvod do ďalšieho bádania v tejto oblasti.

Dalimír Hajko

ANALÝZA SARTROVEJ FILOZOFIE

V. von WROBLEWSKY, Jean-Paul Sartre Theorie und Praxis eines Engagements. Akademie Verlag Berlin 1977, 133 s.

V knižnej edícii *Zur Kritik der bürgerlichen Ideologie* vyšla v tomto roku monografia Vincenta von Wroblewského zaoberajúca sa dôkladnou analýzou filozofického myslenia významného francúzskeho predstaviteľa existencialistického hnutia Jeana-Paula Sartra. Vincent von Wroblewsky si zvolil tradičnú cestu analýzy Sartrovho filozofického diela. V šiestich kapitolách rozoberá vývoj Sartrovej filozofickej koncepcie od jej začiatkov a hľadá a vysvetľuje objektívne i subjektívne príčiny zmien Sartrovho filozofického a politického postoja v rôznych obdobiach jeho pôsobenia. Usiluje sa vystihnúť jednak logickú a historickú súvislosť v Sartrových filozofických prácach, jednak jednotnosť a rozpornosť medzi jeho filozofiou a politikou, filozofiou a literatúrou, literatúrou a politikou. Značnú časť práce venuje Sartrovmu chápaniu úlohy, skutoč-

ných a možných funkcií intelektuálov v období prechodu od kapitalizmu k socializmu. Táto otázka je východiskom aj cieľom celej Wroblewského práce.

Hľadaním odpovede na otázku, čo je na Sartrovom existencializme ešte aktuálne a zdôvodnením aktuálnosti Sartrovho myslenia sa zaoberá prvá kapitola monografie. Podľa Wroblewského aktuálnosť existencializmu nespočíva v jeho dlhej životnosti (začiatky filozofického existencializmu nachádzame už v štyridsiatych rokoch 19. storočia) alebo v schopnosti vytvárať spolu s inými buržoáznymi filozofickými tendenciami nové formy buržoáznej ideológie. Aktuálne na Sartrovom existencializme je, že postrehol zmenu vo vzťahu individua a spoločnosti, robotníckej triedy a inteligencie, ako aj úlohu inteligencie v sociálnych a politických podmienkach štát-